

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Чашницької Тетяни Григорівни на тему «Ідентифікація особи за матеріалами відеозапису», підготовленого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми за сучасних умов є очевидною. Вона обумовлена тими обставинами, що правова система нашої держави та правозастосовна практика зазнає численних змін з метою забезпечення євроінтеграційного напрямку розвитку України, гарантування принципу верховенства права. Складність реалізації поставлених завдань пов'язана із повномасштабним вторгненням російської федерації 24 лютого 2022 року, необхідності протидіяти збройній агресії й забезпечення ефективного розслідування воєнних злочинів країни агресора та інших кримінальних правопорушень, вчинених за умов воєнного стану в Україні.

У свою чергу, потреби практичної діяльності у боротьбі зі злочинністю обумовлюють необхідність розробки нових науково-технічних засобів та сучасних інноваційних технологій, а також суттєвого удосконалення існуючих.

Тому нагальною є необхідність вирішення низки проблемних питань, пов'язаних з удосконаленням нормативно-правової регламентації порядку виявлення, фіксації, збирання та використання матеріалів відеозапису з метою ідентифікації особи під час кримінального провадження, розроблення організаційно-правових засад його функціонування та автоматизації відповідно до сучасних умов, надання криміналістичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання результатів ідентифікації особи за матеріалами відеозапису під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

Вказані та інші обставини обумовили як актуальність, так і складність дослідження, надає йому комплексного характеру.

Враховуючи викладене та низку інших обставин, можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження Чашницької Тетяни Григорівни є актуальним

та присвячене формуванню теоретико-правових засад ідентифікації особи за матеріалами відеозапису, формуванні науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності ідентифікації особи під час розслідування кримінальних правопорушень.

Актуальність обраної теми дослідження аргументується й тим, що обрана тема дослідження пов'язана із виконанням завдань, визначених у **нормативно-правових актах, наукових програмах та планах**, виконане відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2021 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 року № 942; Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 779-р, і Плану заходів на 2021 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року №331-р. Дослідження здійснено відповідно до Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р, і Плану заходів з її реалізації, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 693-р; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454; Стратегії розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 року та Плану заходів щодо її реалізації, затверджених наказом МВС України від 15 березня 2017 року № 229; п. 12, 14, 27; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454; Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року та Плану

заходів щодо її реалізації, затверджених розпорядженням КМУ від 12 липня 2017 р. № 482-р; Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 листопада 2019 року (протокол № 23) та зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 843, 2019 рік).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, є обґрунтованими і достатньо переконливими. Для досягнення поставленої мети з точки зору методології дисертаційне дослідження Чашницької Тетяни Григорівни базується на основі комплексу методів пізнання соціальних явищ і процесів з використанням широкого спектру як загальнонаукових, такі і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Визначені здобувачкою у дисертації методи використано в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, з доволі коректним підходом, що забезпечило належний рівень повноти, об'єктивності та достовірності результатів наукового пошуку.

Заслуговує на увагу проведений аналіз наукових розробок та дисертаційних праць відповідно до предмету дослідження, які виконувалися в Україні та в іноземних державах, що вказує на врахування здобувачкою наявних тенденцій розвитку у вітчизняному та міжнародному правовому регулюванні та практиці реалізації криміналістичних засад – щодо розробки теоретико-правових засад ідентифікації особи за матеріалами відеозапису, формуванні науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності ідентифікації особи під час розслідування кримінальних правопорушень.

Дисертантка у роботі використала належні емпіричні джерела: дані, отримані у процесі аналізу та узагальнення статистичних й аналітичних матеріалів МВС України, Експертної служби МВС України, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора за 2017–2023 роки; дані, отримані внаслідок вивчення 170 вироків судів з кримінальних проваджень, 76 кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких здійснювалося протягом 2019–2023 років з використанням матеріалів з камер відеоспостереження та проведення судової портретної експертизи (Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Одеська області, м. Київ); результати анкетувань 220 слідчих та дізнавачів Національної поліції України й 49 експертів Експертної служби МВС України (Житомирська, Львівська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Чернігівська області та м. Київ). Також використано власний досвід здобувачки, набутий під час роботи в експертних підрозділах протягом 1997–2021 років.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Результатам дисертаційного дослідження Т.Г. Чашницької характерний належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці досліджень, у якому на підставі опрацювання положень кримінального процесу, аналізу нормативно-правової бази та правозастосовної практики комплексно висвітлено теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо ідентифікації особи за матеріалами відеозапису та їх використання в розслідуванні кримінальних правопорушень, сформульовано низку положень, висновків і рекомендацій, що дають змогу виконати комплекс завдань теоретико-прикладного характеру, зокрема:

вперше:

– сформульовано визначення поняття ідентифікації особи за матеріалами відеозапису як процесу ототожнення особи з використанням комплексу ознак зовнішності як статичних, так і динамічних, що сприятиме запобіганню кримінальним правопорушенням, їх розслідуванню на підставі відомостей про осіб, які можуть бути встановлені шляхом проведення судової експертизи за матеріалами відеозаписів, отриманих з камер спостереження і використані як доказ факту чи обставин, що встановлюють під час кримінального провадження;

– запропоновано використовувати можливості ідентифікації особи за її ходом під час проведення судової експертизи;

– запропоновано наукові підходи щодо ідентифікації особи за матеріалами відеозапису, отриманих з відеокамер дронів в особливих умовах;

– сформульовано загальні положення методики ідентифікації особи за матеріалами відеозапису під час проведення судової експертизи, систематизовано стадії її проведення;

удосконалено:

– організаційно-правові засади та особливості збирання та використання матеріалів відеозапису під час розслідування кримінальних правопорушень, надано рекомендації щодо оптимізації нормативно-правової бази в цій сфері;

– методичні підходи до ідентифікації особи за матеріалами відеозапису Експертною службою МВС України та Державною міграційною службою України;

дістало подальший розвиток:

– становлення криміналістичної ідентифікації особи за ознаками зовнішності, генезу використання її результатів у кримінальному провадженні;

– використання АРМ для ідентифікації особи за матеріалами відеозапису в Експертній службі МВС України;

– можливості використання матеріалів відеозапису як джерел доказової інформації у кримінальному провадженні;

– підвищення доказової значимості матеріалів відеозапису як об'єктів судової експертизи.

Зміст заявлених положень наукової новизни розкритий та обґрунтований за змістом дисертаційного дослідження та у наукових публікаціях авторки.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях.

Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено в 5 наукових і навчально-методичних публікаціях, з яких – 4 статті у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття в іноземному науковому виданні, що індексується в міжнародній науко метричній базі даних Web of Science, 9 тез наукових доповідей, опублікованих за результатами участі в науково-практичних конференціях.

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями **Чашницької Тетяни Григорівни** з теми дослідження можна прийти до висновку, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено та можуть бути використані у:

– правозастосовній діяльності: Експертної служби МВС України – під час підготовки нормативно-правових та методичних документів, а саме: методичних рекомендацій (акт впровадження Експертної служби МВС України);

– освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Інформаційно-аналітичне забезпечення правоохоронної діяльності», підвищення кваліфікації експертів Експертної служби МВС України, слідчих, дізнавачів, спеціалістів-криміналістів Національної поліції та

інших категорій практичних працівників, підготовки навчально-методичних праць (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Впровадження засвідчують відповідні акти, додані у додатках до дисертації.

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертаційної роботи Чашницької Тетяни Григорівни відповідає встановленим вимогам. Вона структурована і складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (157 джерел) і додатків. Загальний обсяг дисертації – 224 сторінки, із них основний текст – 188 сторінок.

Дисертація виконана державною мовою.

Авторка системно і логічно відобразила зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення проблем згідно предмета дослідження. Послідовно та змістовно розкрито мета і завдання дослідження з відображенням їх у висновках до розділів і загальних висновках, що сприяє легкості та цілісності сприйняття наукового доробку. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачкою в тексті поданої праці та анотації до неї.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена державною та англійською мовами.

У *вступі* визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету та завдання, наведено актуальність обраної теми та відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження та ін.

У *першому розділі* дисертації формуються теоретико-правові засади ідентифікації особи за матеріалами відеозапису. Зокрема, висвітлюються основні етапи становлення криміналістичної ідентифікації особи за ознаками зовнішності, генеза використання результатів ідентифікації у кримінальному провадженні (підрозділ 1.1), розкривається поняття та зміст матеріалів відеозапису як джерела доказової інформації у кримінальному провадженні

(підрозділ 1.2), наводиться аналіз матеріалів відеозапису як об'єктів судової експертизи (підрозділ 1.3).

У *другому розділі* дисертації з'ясовуються організаційно-правові засади використання матеріалів відеозапису. Висвітлюється аналіз методів та прийомів збирання матеріалів відеозапису в кримінальному провадженні (підрозділ 2.1), розглядаються матеріали відеозапису як джерело криміналістично значущої інформації про особу (підрозділ 2.2.), формуються напрями запровадження досвіду інших країн у сфері ідентифікації особи за матеріалами відеозаписів (підрозділ 2.3).

У *третьому розділі* дисертації розкриваються особливості проведення ідентифікації особи за матеріалами відеозапису. Розкривається методика ідентифікації особи за матеріалами відеозапису під час проведення судових експертиз (підрозділ 3.1), виокремлюються перспективи застосування програмно-технічних комплексів та автоматизованих робочих місць для ідентифікації особи за матеріалами відеозапису в органах виконавчої влади (на прикладах ДНДЕКЦ МВС України та ДМС України) (підрозділ 3.2), пропонуються організаційно-правові аспекти використання матеріалів відеозапису, отриманих з відеокамер різних відомств та установ в особливих умовах (підрозділ 3.3).

Висновки, сформульовані дисертантом, відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Авторкою використано значну кількість літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України, джерела іноземних держав.

Таким чином, дисертація **Чашницької Тетяни Григорівни** відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження **Чашницької Тетяни Григорівни** щодо формування теоретико-правових засад ідентифікації особи за матеріалами відеозапису, сформовані науково обґрунтовані

рекомендації щодо підвищення ефективності ідентифікації особи під час розслідування кримінальних правопорушень, сприятимуть підвищенню ефективності розслідування кримінальних правопорушень, удосконаленню судово-експертної діяльності, рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Чашницької Тетяни Григорівни водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1) У вступі роботи, одне із завдань наукового дослідження звучить як «сформулювати загальні положення методики ідентифікації особи за матеріалами відеозапису під час проведення судової експертизи, систематизувати стадії її проведення» (стор. 19 дисертації). Відповідно, у висновках роботи здобувачка констатує, що вона запропонувала «методику ідентифікації особи за матеріалами відеозапису, що дозволить експертам при виконанні портретних експертиз проводити якісно дослідження та надавати аргументовані висновки, що надасть можливість слідчим встановлювати особу правопорушника та використовувати встановлену інформацію для розкриття та розслідування правопорушень...» (стор. 188 дисертації). Під час прилюдного захисту дисертації варто акцентувати увагу на новизну запропонованої методики, а також відомості про її реєстрацію та впровадження до практичної діяльності судово-експертних установ.

2) Характеризуючи наукову новизну, рубрика «дістало подальший розвиток», здобувачка зазначає, що нею отримано науковий результат щодо «підвищення доказової значимості матеріалів відеозапису як об'єктів судової експертизи» (стор. 22 дисертації). Бажано пояснити, яким чином вирішено

вказане завдання і як такий результат вже вплинув чи реалізується у майбутньому у правозастосовній практиці.

У той самий час, зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію рецензента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Ідеї, думки, позиції, результати дослідження і тексти праць інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей або результатів без оформлення належного цитування. Дисертантка відповідально дотрималася норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дисертаційна робота Чашницької Тетяни Григорівни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Чашницької Тетяни на тему «Ідентифікація особи за матеріалами відеозапису», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і комплексному вирішенні проблем ідентифікації особи за матеріалами відеозапису, на сучасному етапі розвитку законодавства, існуючих реалій щодо реалізації правоохоронної та злочинної діяльності, розвитку науково-технічного прогресу та тенденцій удосконалення судово-експертної діяльності, з врахуванням їх взаємозв'язку.

2. Дисертація «Ідентифікація особи за матеріалами відеозапису», за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових

установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами і доповненнями) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка **Чашницька Тетяна Григорівна** заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –

професор кафедри криміналістики та судової медицини

Національної академії внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

_____ 2023 р.

Юлія ЧОРНОУС